

Чорний М.В. – кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ;
Галан Н.В. – кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри загальної практики – сімейної медицини Української військово-медичної академії

ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

З 1985 року в світову криміналістику прийшов потужний метод ідентифікації особи – генотипоскопія в біологічній експертизі, заснований на аналізі дезоксирибонуклеїнової кислоти (ДНК) [4, с.326]. Цей метод дозволяє ідентифікувати особу за біологічними слідами людини і є одним з ефективних засобів під час доказування причетності підозрюваного до вчиненого злочину. Завдання слідчих органів становить впровадження в систему доказів все більш широких сучасних можливостей судових експертиз. Ефективне розслідування таких видів злочинів як вбивства, пограбування, зґвалтування часто не можливе без використання ДНК-аналізу. Сьогодні метод ДНК- аналізу дозволяє вирішити проблему ідентифікації конкретної особи навіть за мікрослідами, виявленими на місці події [1, с. 36-37].

Використання даного методу ідентифікації особи за біологічними слідами дозволяє вирішити ряд завдань:

По-перше, встановити належність біологічних слідів (кров, сперма, слина, волосся, м'язова, епітеліальна та кісткова тканини) виявлених на місці злочину конкретній особі, яка підозрюється у його вчиненні.

По-друге, встановити, що біологічні сліди, вилучені з місць нерозкритих злочинів, належать одній особі. Це дозволяє висунути версію про вчинення серії злочинів однією особою, об'єднати наявну інформацію про розрізнені злочини та під

іншим кутом підійти до її оцінки і складання психологічного профілю злочинця.

По-третє, здійснити перевірку ДНК-профілів виділених з біологічних слідів, вилучених з місця нерозкритого злочину за інформаційними базами ДНК-профілів, що формуються правоохоронними органами. Позитивний висновок про встановлення особи, за результатами такого дослідження має оцінюватись нарівні з іншими доказами. Практиці відомі випадки, коли в організмі людини виявлено два ДНК-профілі. Це стало наслідком пересадки кісткового мозку від донора.

По-четверте, диференціювати ДНК у змішаних слідах біологічного походження (згвалтування жертви декількома особами) та встановити кількість осіб, яким належить біологічна речовина.

По-п'яте, ідентифікувати останки розчленованого трупа, жертв катастроф або загибелі людей у місцях бойових дій чи терористичних актів, коли близькі родичі живі (з жовтня 2014 р. створено базу ДНК-профілів, що дозволяє встановити загиблих в зоні АТО).

По-шосте, встановити, чи є родинні зв'язки між особами у випадках спірного батьківства, дітовбивства, крадіжки чи підміни дітей, а також братами та сестрами [2, с. 39-40].

Широкі можливості ДНК-аналізу в ідентифікації об'єктів за слідами біологічного походження, як і будь-які інші дослідження, в кримінальному провадженні не слід ідеалізувати. Не випадково, що науковці звернули увагу на можливості і способи фальсифікації об'єктів ДНК-ідентифікації. Певною мірою цьому сприяє сучасне інформаційне поле, що створюється телебаченням і пресою, а також набуття злочинного досвіду в місцях відбування покарання. Об'єкти біологічного походження, легко знайти та підкинути на місце вчинення злочину. Вони є скрізь: залишені недопалки сигарет, ємності з під напоїв, гумова жуйка, презервативи в парках, скверах, на пляжах та в інших місцях. Виявлення таких слідів на місці злочину та перевірка за базами даних може повести слідство хибним шляхом.

Якщо особа перебуває на обліку, для перевірки її причетності до злочину будуть витрачені значні сили і час, а якщо біологічний об'єкт буде підкинuto від невідомої особи, встановити її буде неможливо [3, с. 192-194].

Потрібно відмітити, що дослідження біологічних слідів людини має здійснюватися за різними напрямками для отримання об'єктивної інформації не тільки про джерело їх походження (конкретну людину), але і відповідність часу утворення біологічних слідів часу вчинення злочину. Якщо злочинець заздалегідь приготував предмет з біологічним матеріалом, а потім підкинув його на місце злочину цей час буде відрізнитися, що потребує ретельної перевірки і співставлення з іншими доказами у провадженні.

На завершення слід зазначити, що проблемою сьогодення в Україні в царині криміналістики для прогресивнішого і сучасного розвитку застосування молекулярно-генетичних досліджень для ідентифікації особи злочинця та доведення причетності особи до вчинення злочинів є створення єдиної Національної бази генетичних ознак; мала чисельність існуючих лабораторій в Україні; законодавчо не врегульоване генотипування певних категорій осіб для створення ДНК-обліку; повільне наповнення бази ДНК-профілями осіб, які підозрювались або обвинувачувались у вчиненні злочинів; створення єдиного банку даних ДНК-аналізу. Для цього варто подбати, насамперед, про нормативно-правову та матеріально-технічну бази.

Список використаних джерел:

1. Ковалевська Є.В. Значення використання генотипоскопії як виду спеціальних медичних знань під час розслідування злочинів / Ковалевська Є.В // Сучасні криміналістичні експертизи в розслідуванні злочинів: збірник матеріалів круглого столу, – Київ: 2015. – С. 36-37.

2. Лук'янчиков Є.Д. Використання ДНК-аналізу в кримінальному впровадженні експертизи / Лук'янчиков Є.Д. // Сучасні криміналістичні експертизи в розслідуванні злочинів: збірник матеріалів круглого столу, – Київ : 2015. С. 39-40.

3. Перепечина И. О. Фальсификация объектов ДНК-идентификации как способ противодействия расследованию / И. О. Перепечина // Криміналістична наука: витоки, сучасність та перспективи: збірник матеріалів I Міжнародної наук-практ. конф., присвяченої 90-річчю з дня народж. В. К. Лисиченка та 92-річчю з дня народж. І. Я. Фрідмана. – Ірпінь: Міжрегіональна фінансово-економічна академія, 2012. – С. 192-194.

4. Торвальд Ю. Век криминалистики / Ю. Торвальд. – М. : Прогресс, 1984. – 326 с.